

Любов КОВАЛЕНКО

*кандидат педагогічних наук, доцент
Державний біотехнологічний університет,
Харків, Україна
04.08.1975@hnpri.edu.ua*

Хуан ТІВЕНЬ

*аспірант
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,
Харків, Україна
04.08.1975@hnpri.edu.ua*

ЗАРОДЖЕННЯ ТА ГЕНЕЗИС ФІЛОСОФІЇ ОБДАРОВАНОСТІ

Відомо, що філософія починається там, де людина виявляє суперечності, і щоб зрозуміти і вирішити їх вона починає аналізувати існуюче, тобто, прагне, в першу чергу, визначити наукове та ненаукове. Отже, філософія постає як методологія пізнання та вчення про всеєдине, і як шлях, що вказує досягнення істини та мудрості шляхом дослідження.

Вважається, що «обдарованість» як поняття в науковий обіг ввів у середині ХІХ століття англійський психолог Френсіс Гальтон [4]. Але вивченню феномену «обдарованість» було покладено вже у Стародавньому світі. Одним з перших на феномен обдарованості звернув увагу давньокитайський мислитель Конфуцій (VI–V ст. до н. е.). Він виявив «активаційний людський початок», тобто обдарованість; адже людина сама по собі в уявленнях філософа розглядалася як «активна-діяльнісно-креативна» істота [2]. Відповідно до його висловлювань, обдарованість особистості можна виявити за результатами бесід та спостережень, що дозволяють виявити такі якості як: «прагнення до досконалості та вченості», емоційність, обережність і стриманість, самовладання та самооцінка, комунікабельність, розважливність, серйозне та чесне ставлення до справи, потреба у пізнанні; наявність логічного мислення, фантазії, схильність до каліграфічного та творчого мистецтва.

У праці «Лунь юй» Конфуцій визначає обдарованість як вроджену здатність людини до творення, яка дається людині природою над однаковою мірою. Він вважав, що люди за своєю природою схожі один на одного, але віддалені один від одного згідно зі своїми звичками, здібностями, обдарованістю [1].

Задовго до Р. Декарта, Дж. Локка і К. А. Гельвеція китайський мудрець висловив думку, що людина, що народилася, – це «чиста дошка», на якій просвітництво (вчення) може написати будь-які тексти. Утім,

людина у її філософії розглядається як «активно-діяльнісне-креативне суть, яке виконує Земну Волю, а також Волю Неба» [3]. У «Луньюй» він писав: «Я (людина) володію знанням не від народження» [3]. Тим самим було Конфуцій визнавав велику значущість виховання та освіти у розвитку та формуванні людини. Філософ відмітив: «Якщо людина не прагне освіти (стати мудрою, вченою), то не варто наставляти її на правильний шлях; той, хто вважає себе надто розумним, того не слід навчати розуму; того, хто не може знайти по одному кутку три інших, не слід просвічувати (навчати розуму)» [3].

Певною мірою думки Конфуція підтримав його сучасник Лао-Цзи (VI-V ст. до н.е.) – засновник філософії даосизму. У трактаті «Дао Де Цзін» він представив свою концепцію устрою світобудови та місце людини у ньому. Лао-Цзи вважав, що у основі всього суцього – Дао. Дао передує небесному владіці, Дао – «найглибша брама всього суцього народження». Отже, все в людині, як і в усьому світобудові від «Дао та «небесної владіки», зокрема й обдарованість, і талант. Проте мудрець стверджував, що наявність обдарованості (таланту) є недостатньою людині для досягнення високих результатів у діяннях. Для високого творіння людині необхідно «з'єднати всі множини знань («умов») в єдине пізнання, особливо знання Дао (пізнання Дао формує в людині потенцію творіння – «творить дух»), і тоді людина вступає на «безмежний шлях творіння» [2]. Згідно з Лао-Цзи, основним критерієм «талановитості» є рівень освіченості людини, яка постійно вдосконалює свої знання у вчителя і «уміє поєднувати різні здібності та використовує їх» у творчих діяннях за законами Дао.

Давньогрецький етап розвитку уявлень про обдарованість асоціюється, насамперед, з іменами Гомера та Гесіода, Піфагора, Платона, Аристотеля, які породили інтегрований підхід до пізнання суті, природи, форм проявів феномену обдарованість та виявили її ієрархію (здатки > здібності > обдарованість > талант > геніальність).

Свої міркування про обдарованість великі поети Греції виклали у поетичних формах. Гомер (VIII до н. е.) в «Одіссей» обдарованість визначає як «дар богів», тобто дарований людям творчі якості богами, щоб вони творили та оспівували свої діяння: саме так пояснює поет талант співака Демодока. Філософи Стародавню Грецію підійшли до аналізу феномену обдарованість глибше, з урахуванням принципів історизму і діалектичного підходу. Перший крок у цьому напрямі було зроблено Піфагором (бл. 580 – бл. 500 до н.е.).

Піфагору першому належать визначення людської істоти та чітке відокремлення її від інших живих істот, які не обдаровані здібностями та

талантом. Відомо, що він обдарованість учня визначав за будовою черепа, а також за такими якостями:

- 1) здатністю до запам'ятовування та заучування;
- 2) умінням швидко та осмислено схоплювати сказане;
- 3) відсутність непомірного честолюбства;
- 4) вміння пригнічувати гнів та побажання тощо» [4].

Платон тією чи іншою мірою присвятив кілька праць аналізу феномену обдарованість. В «Іоні» присвяченому вченню про ідеї, натхнення та сутність художньої творчості; «Алківіаде Першому» – у вченні про чистоту та незалежність знання; «Протагорі» – у вченні про повчальність цноти та її єдність; «Гіппії Великому» – у вченні про прекрасне; «Пірі» – у вченні про прекрасне; «Державі» – у навчанні про наслідування та устрій держави; «Закони» – у вченні про прекрасне та потворне та інші твори ми знаходимо філософський підхід до аналізу джерел виникнення обдарованості у людей.

За Платоном обдарованість та її розвиток, зрештою, має прагматичний характер. Він вважав: «Природа людей неоднакова, те й заняття їх мають бути різні» [4].

Аристотель, певною мірою погоджуючись з дискурсом Платона про обдарованість у «Метафізиці» зазначає, що будь-яке джерело дослідження «позначається як існуюче за допомогою поняття сутності», тобто філософ погоджується тим, що поняття, що позначають сутність, потрібно визначати кількісними та якісними характеристиками, у тому числі й поняття «обдарованість». Тільки за такого підходу можна об'єктивно «визначати природу дійсності – обдарованості (здібності)» [3]. На відміну від попередніх дослідників Аристотель вважав, що поняття «обдарованість» можна розкрити лише як триаспектне явище. По-перше, обдарованість – це «здатність відчувати вплив – закладене у самому предметі, що відчуває вплив; по-друге, здатність діяти та зазнавати впливу; по-третє, здатність справляти дію» [4]. Тим самим Аристотель відволікається від визнання те, що обдарованість – це божий дар. Швидше за все, суть та природу обдарованості. Отже, Аристотель доклав величезних зусиль для систематизації нароблених до нього теорій та філософських поглядів на обдарованість.

З погляду Гегеля, у процесі розвитку та виховання дитини обов'язково слід звернути увагу на дисципліну. На його думку, дисципліна і послух є початок будь-якої мудрості, «бо завдяки йому воля, яка ще не пізнає істинного і об'єктивного, ще не робить їх своєю метою і саме тому ще не справді самостійна і вільна, а скоріше ще не зміцніла, допускає визначення

себе, що приходить. ззовні розумною волею і цю останню робить своєю. Гегель вказує на важливість наявності ідеалу у вихованні дітей. Зміст ідеалу, на його думку, наповнює дітей почуттям діяльнійшої сили, що спрямовує на пізнання та зміну навколишньої дійсності. Звідси і виникає мета, яка полягає в тому, щоб здобути освіту, яка зробила б їх здатною до здійснення його ідеалів.

Отже, завершуючи аналіз філософії обдарованості Гегеля, ми приходимо до узагальнення: талант (від грец. *talanton* – вага, виважене) – високий рівень розвитку, насамперед спеціальних здібностей. Це сукупність таких здібностей, які дають змогу отримати продукт діяльності, що відрізняється новизною, високим рівнем досконалості та суспільної значущості.

Отже, упродовж багатьох століть завдяки дослідженням та теоретичним міркуванням філософів та фахівців з різних галузей наук було створено методологічну базу для виникнення теорії про обдарованість, що дає цілісне відображення її законів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова О. Є. Обдарованість: сутність, структура, перспективи розвитку. *Актуальні проблеми психології: Проблеми психології обдарованості*: зб. наук. пр. / за ред. С.Д. Максименко та Р.О. Семенової. Т. 6. Вип. 3. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. С. 48–51.
2. Юркевич В. Про окремі типи обдарованості. *Завуч*. 2003. № 17–18. С. 9–10.
3. Terman L.M. *Genetic Studies o Genius (Vol. I). Mental and physical traits of a thousand gifted children*. Palo Alto, CA: Stanford University Press.
4. Torrance E.P. Broadening concepts of giftedness in the 70's. in S.A. Kirk & F.E. Lord (eds.), *Exceptional Children: Educational Resources and Perspectives*. Boston: Houghton Mifflin C.o

Марія ЗАОБОРНА

*кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
maria_ternopil@ukr.net*

МОВА ЯК ЦІННІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У ФІЛОСОФІЇ МОВИ ПИСЬМЕННИЦІ ІРИНИ ЖИЛЕНКО

Визнання мови загальноцивілізаційною цінністю, що опирається на такі її суспільні функції, як комунікативна, когнітивна, націєтвірна тощо, вже стало звичним для буденної свідомості. Усі ці функції увиразнюються